

УДК 373.31:808.5

Дружененко Р.С.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови
Київського університету імені Бориса Грінченка;*

Мукомела А.В.,

*студентка VI курсу
напряму підготовки «Українська мова та
література»
Київського університету імені Бориса Грінченка*

СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ ЯК ПРИЙОМ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 8 КЛАСУ НА УРОКАХ ІЗ СИНТАКСИСУ

У статті проаналізовано спеціальну наукову літературу, розглянуто ситуативні завдання як прийом формування комунікативної компетентності восьмикласників, наведено приклади завдань, встановлено ефективність застосування принципу ситуативності на уроках української мови.

Ключові слова: *ситуативні завдання, комунікативна компетентність, синтаксис.*

Проблема формування комунікативної компетентності — одна з найважливіших у шкільній мовній освіті. Мовна освіта має забезпечити умови для інтелектуального, морального, естетичного розвитку учнів, виховання етнофора, а в стратегічному плані — закласти базу для формування конкурентоспроможного суспільства. Комунікативна компетентність належить до групи ключових, тобто має особливе значення в житті людини, тому її формуванню слід приділяти особливу увагу. Уроки із синтаксису мають для цього широкі можливості, оскільки думки мають формальне вираження у вигляді різних типів речень.

Актуальність обраної теми зумовлена актуалізацією в сучасній науці комунікативної методики навчання мови, яка «зорієнтована

на посилення практичної спрямованості змісту навчання, надання пріоритету формування в учнів умінь і навичок спілкуватися в різних сферах соціального життя» (Пентилюк, с. 226).

Актуальність указаної проблеми пояснюємо можливістю реалізації ряду педагогічних та лінгводидактичних принципів навчання, насамперед зв'язку навчання з життям, принципу природовідповідності, ігрової діяльності, рольової активності, функційності мовних явищ тощо.

Реалізація комунікативної методики на уроках із синтаксису забезпечує гнучку мотивацію щодо навчання мови та формування комунікативної компетентності, що так само підвищує рівень актуальності обраної проблеми. По-перше, вона впливає на рівень навчальних досягнень; по-друге, від рівня комунікативної компетентності учня залежить його емоційне благополуччя, психологічний комфорт в учнівському колективі, задоволеність ситуацією або навпаки — звужує коло друзів, викликає відчуття неприємності, самотності в класі; по-третє, комунікативна компетентність учнів може розглядатися в освітньому процесі не лише як умова сьогоднішньої ефективності й благополуччя учня, але і як ресурс ефективності та добробуту його майбутнього дорослого життя.

Метою статті є спроба розглянути ситуативні завдання як прийом формування комунікативної компетентності учнів 8-х класів на уроках синтаксису.

Теоретичною основою нашого дослідження послужили наукові розвідки з проблеми сутності комунікативної компетентності як наукового поняття (О. Горошкіна, А. Нікітіна, М. Пентилюк, Т. Симоненко, Л. Рускуліс та ін.), лінгводидактичних основ навчання синтаксису в загальноосвітній школі (С. Єрмоленко, О. Караман, С. Караман, С. Омельчук, М. Плющ та ін.), реалізації ситуативного підходу до навчання української мови (Р. Дружененко, Т. Донченко, О. Семенов, Г. Шелехова та ін.), психологічних чинників формування умінь спілкуватися (Б. Баєв, Л. Виготський, І. Зимня, Г. Костюк, І. Синиця тощо).

Аналіз спеціальної наукової літератури з проблеми дозволяє виділити основні позиції нашого дослідження:

1) формування комунікативної компетентності — основне завдання реалізованої комунікативної методики навчання української мови;

2) продуктивним шляхом формування комунікативної компетентності є ситуативний підхід до навчання;

3) ситуативний підхід до навчання мови реалізується через активне впровадження у навчальний процес різноспрямованих ситуативних завдань;

4) ситуативне завдання є ефективним прийомом формування умінь спілкуватися в чітко окресленій ситуації;

5) у доборі ситуативних завдань потрібно урахувати стиль, тип, форму, жанр висловлювань;

6) запропоновані вчителем ситуації спілкування повинні мати загальний опис ситуації та завдання.

Принцип ситуативності на уроках української мови ми можемо реалізувати методом використання ситуативних вправ - таких мовленнєвих завдань, виконання яких залежить від характеру уявної (або умовної) мовленнєвої ситуації. На нашу думку, доцільно впроваджувати такі вправи на уроках синтаксису у 8-х класах, що допоможе засвоювати навчальний матеріал та разом із тим формувати основні комунікативні вміння: орієнтуватися в умовах спілкування, планувати і створювати власні висловлювання відповідно до ситуації спілкування; добирати мовні засоби, які б відповідали окресленій мовленнєвій ситуації; коригувати висловлювання з урахуванням ситуації спілкування, тобто досягати адекватності мовлення.

Необхідним також є засвоєння деякої базової інформації про ситуацію спілкування як таку, зокрема складові частини ситуації спілкування можна відобразити за такою схемою:

<i>Де спілкуємося?</i>	<i>Місце спілкування (офіційна чи неофіційна обстановка)</i>
<i>З ким спілкуємося?</i>	<i>Адресат мовлення (кількість, вік, стать, інтереси, уподобання, характер тощо)</i>
<i>З якою метою?</i>	<i>Спілкування, повідомлення, вплив на адресата</i>

Пропонуємо деякі ситуаційні завдання для застосування на уроках синтаксису у 8-х класах.

1. Уявіть, що ви у парку зустрілись із другом після подорожі до моря. Розкажіть своєму товаришу, як вас вразила краса моря. Під час опису використовуйте речення з однорідними членами.

2. Уявімо, що вдома ваш молодший брат або сестра цікавиться, що ж таке словосполучення, і після пояснення просить навести декілька прикладів. Підготуйте 8 прикладів словосполучень, основним зв'язком компонентів яких буде узгодження, керування, прилягання.

3. Ви з батьками прийшли у гості. Під час бесіди всім стало цікаво, як проходили спортивні змагання у вашій школі. Побудуйте свою розповідь, використовуючи прості ускладнені речення.

4. На наступному тижні у вашому класі запланований візит до музею, та ваш друг не має бажання йти. Переконайте його в цікавості та користі екскурсії, використовуючи окличні речення, звертання та порівняння.

5. Уявімо, що, прогулюючись у зоопарку, ви зустріли товариша, з яким разом відпочивали у літньому таборі. Ви вирішили розказати йому про статтю, яку нещодавно прочитали в науковому журналі. Підготуйте захоплюючу розповідь, використовуючи різні типи речень.

6. Ви — староста класу. На класних зборах ви проводите виховну роботу щодо пропусків занять. Використовуйте окличні, поширені й непоширені речення, звертання, вставні слова.

7. Уявіть, що ви ведучий новорічного концерту у школі. Привітайте глядачів та розпочніть свято, використовуючи речення з дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами.

8. Ви, як журналіст шкільної газети «Перлина», берете інтерв'ю у переможця районної олімпіади з математики. Сформулюйте свої запитання, використовуючи вставні конструкції, повні та неповні речення.

9. Уявіть, що ви телефонуєте своєму однокласнику, щоб заохотити його до участі в конкурсі талантів, який відбудеться у вашій школі наступного місяця. Побудуйте телефонну розмову, використовуючи складносурядні та складнопідрядні речення, речення з прямою мовою, звертання та окличні речення.

10. (завдання для двох учнів) Ви, двоє товаришів, щойно вийшовши з театру, ділитесь враженнями від переглянутої вистави. Формулюйте свій діалог, використовуючи односкладні речення

та речення з відокремленими частинами (додатком, прикладкою, обставиною).

Ми намагалися продемонструвати різноспрямовані ситуативні завдання, які можна використати на уроках із синтаксису у 8-му класі. Вважаємо, що застосування ситуаційних вправ щонайбільше наближує учнів до життя, а також дає змогу вчителю реалізувати важливі навчальні цілі, поставлені перед сучасною школою, сформувати в учнів мотивацію до навчання, вміння вживати мовні засоби відповідно до комунікативної мети та авторського задуму.

ДЖЕРЕЛА

1. Дружененко Р.С. Ситуативні завдання на уроках української мови: етнопедagogічний підхід / Р.С. Дружененко // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. — Київ : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2007. №7, С. 104-108.
2. Караман С.О. Сучасна українська літературна мова. Навчальний посібник / С.О. Караман, О.В. Караман, М.Я. Плющ. — К. : Літера, 2011. — 260 с.
3. Пентиліук М.І. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови / М.І. Пентиліук, О.М. Горошкіна, А.В. Нікітіна // Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. статей. — К. : Ленвіт, 2011. С. 226-237.

The article analyzes the specific scientific literature, situational tasks were reviewed as a strategy of communicative competence of pupils in a grade 8 at syntax lessons. Special scientific literature was analyzed, examples of the tasks were provided, effectiveness of situationality principle at the lessons of the Ukrainian language was determined.

Key words: *situational tasks, communicative competence, syntax.*